

Chapter 6 - Orí Kẹfà | SHOP WITH ME

OBJECTIVES:

In this chapter you will learn:

- The use of the interrogative 'Eélòò
- Oní-/Al-/Ẹl- /Ọl-
- How to haggle
- Numbers 100-3000

Àwọn ọ̀rọ̀ (Vocabulary)

Nouns	
aago	<i>clock/bell</i>
àgbàdo	<i>corn</i>
àgbẹ̀	<i>farmer</i>
àgbò	<i>ram</i>
àlùbòsà	<i>onion</i>
àmàlà	<i>yam floured meal</i>
aṣọ	<i>cloth/clothing</i>
ayò	<i>a game</i>
ewúré	<i>goat</i>
filà	<i>hat</i>
gààrí	<i>grain made from cassava</i>
ìjògbòn	<i>trouble</i>
ilá	<i>okra/okro</i>
ìpolówó	<i>advertisement</i>
ìrìn-àjò	<i>journey</i>
irú	<i>locust bean</i>
kẹ̀kẹ̀	<i>bicycle</i>
olóko	<i>farm owner</i>
òróro	<i>peanut oil/vegetable oil</i>
oúnjẹ	<i>food</i>
ògèdè	<i>plantain</i>
ọ̀jà	<i>market</i>
ọ̀jọ̀	<i>day</i>
ọ̀kà / àmàlà	<i>meal made from yam flour</i>
ọ̀lá	<i>tomorrow</i>
ọ̀lọ̀jọ̀	<i>periodic</i>
màálù	<i>cow</i>
méje-méje	<i>in sevens</i>
sùúrù	<i>peace</i>
wòsìwòsì	<i>petty trading</i>

Noun Phrases	
àwọn ọ̀jà kan	<i>some markets</i>
èlò ilé	<i>household items</i>
ẹ̀kọ̀ mímu	<i>pap</i>
erè oko	<i>farm produce</i>
ẹ̀yà ọ̀kọ̀	<i>car parts</i>
ìyá aláta	<i>female pepper seller</i>
ọ̀jà oko	<i>farm market/ village market</i>
Adjective	
tuntun	<i>new</i>
Other Expressions	
ó súnmọ̀	<i>It's near</i>

Lesson 1 - Ẹkọ Kìíní:

Interrogative: Eélòó

Interrogative 'Eélòó' implies 'how much'. For example:

Buyer:	Eélòó ni ata yíí?	<i>How much is this pepper?</i>
Seller:	Ogúnun náírà ni.	<i>It is twenty naira (₦20).</i>

Iṣẹ́ Ṣíṣe 1

Lo àpẹẹrẹ tí ò wà ní ìsàlẹ̀ yíí láti fi dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí.

Use the model below to answer the following questions.

Bí àpẹẹrẹ:

Hat (₦ 50)

Eélòó ni filà yíí?

Àádóta náírà ni.

1. Shoe (₦ 70)
2. Pen (₦ 40)
3. Bag (₦ 65)
4. Onion (₦ 12)
5. Corn (₦ 20)
6. Hat (₦ 35)
7. Plantain (₦ 25)
8. Mango (₦ 18)
9. Okra (₦ 22)
10. Locust beans (₦ 15)

Iṣẹ́ Ṣíṣe 2 Níná ojà *Haggling*

Lo àpẹẹrẹ tí ọ wà ní ìsàlẹ̀ yíí láti fi dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí.
Use the model below to answer the following questions.

Bí àpẹẹrẹ:

A pair of pants (₦ 50)

Ṣé ṣòkòtò náà gba ogóji náírà?
 Rárá, kò gbà.

1. Shoe (₦ 70)
2. Dress (₦ 40)
3. Beans (₦ 15)
4. Onion (₦ 5)
5. Corn (₦ 8)
6. Banana (₦ 10)
7. Plantain (₦ 25)
8. Dictionary (₦ 49)
9. Okra (₦ 20)
10. Spinach (₦ 17)

Iṣẹ́ Ṣíṣe 3

Wo àpẹẹrẹ tó wà lókè yíí, kọ ìsòròhngbèsi tí ó wáyé láàárin ìwọ àti ìyá oṣòjà sílẹ̀. Má ṣe jẹ́ kí ó ju gbólóhùn mẹwàá lọ.

Use the example above; write ten lines of dialogue between you and a market woman (haggling in the market).

Lesson 2 - Ẹkọ Kejì: Oní-/Al-/Ẹl-/Ọl-

Al-/Ẹl /Ọl- are prefixes used to describe one who owns, one who does, one who sells, or one who has. They are derivatives of Oní-/. For example, oní + aṣọ → onáṣọ → aláṣọ. n=1 because they are allophones, and /i/ is elided with tone retention. The initial vowel /o/ takes the form of /a/ which is then copied. Note that al-, ọl-, ẹl-, and el- are allomorphs of oní

For example:

oní	+	ata	→	aláta	<i>one who sells peppers</i>
oní	+	omọ	→	ọlómọ	<i>one who has a child</i>
oní	+	ẹran	→	ẹlẹran	<i>one who sells meat</i>
oní	+	iṣu	→	oníṣu	<i>one who sells yams</i>
oní	+	aago	→	aláago	<i>one who sells or fixes watches</i>

Note the initial vowel copying in aláta, ọlómọ, ẹlẹran, and aláago.

Iṣẹ Ṣíṣe 1

Use oní-, al-, ẹl-, or ọl-

1. àmàlà	=	_____
2. gààrí	=	_____
3. irú	=	_____
4. àlùbòsà	=	_____
5. kẹkẹ	=	_____
6. wòsìwòsì	=	_____
7. ilá	=	_____
8. aṣọ	=	_____
9. òróró	=	_____
10. aago	=	_____
11. ọkà	=	_____
12. ọlá	=	_____
13. ayò	=	_____
14. filà	=	_____
15. sùúrù	=	_____

Iṣẹ Ṣíṣe 2

Fi èyí tó bá yẹ dí àwọn àláfó wònyí

Fill in the spaces below with the appropriate words using oní-, al-, ẹl-, or ọl-

Ní ọjọ kan, mo lọ sí ọjà láti lọ ra aṣọ lówọ _____. Ní ibi tí mo ti ń bá _____
 sèrò lówọ ni mo ti rí _____. Mo pè é, mo sì ra iṣu mọta lówọ _____ láti fi gún iyán.
 Bí mo ẹ fẹ máa lọ ni mo tún rí _____ àti _____ tí wọn ń polówó ata àti
 ẹran. Mo pe àwọn náà, mo sì ra ata àti ẹran pẹlú.

Lesson 3 - Ẹkọ Kẹta: Níná Qjà (Haggling)

Ìsọròngbèsì (Dialogue)

Nínú qjà (Inside the market)

Màmáa Tádé: Eélóó ni tàtásée yín, ìyá aláta?

Ìyá Aláta: Èwo nínúu wọn?

Màmáa Tádé: Àwọn tí ó wà ni àárín yẹn?

Ìyá Aláta: Náírà márùnún ni àwọn yẹn.

Màmáa Tádé: Háà! Wọn ti wọn jù. N kò lè san náírà márùnún o. Ẹ jẹ kí n san náírà mẹta àbò.

Ìyá Aláta: Rárá, kò gbà. (Màmáa Tádé ní ọ.) Ó dára o. Ẹ wá mú u ní náírà mẹta àbò.

Màmáa Tádé: Ẹ gbà. Náírà márùnún nìyí o.

Ìyá Aláta: Ò dára o. Ẹ gba náírà kan àti àádọta kọbò. Ẹ padà wá o.

Màmáa Tádé: Mo gbọ o.

Iṣẹ Ṣíṣe 1

Dáhùn àwọn ìbèèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Ìbèèrè wo ni màámá Tádé bèèrè lówọ ìyá aláta?
2. Eélòó ni ìyá aláta pe tàtásé fún màámá Tádé?
3. Eélòó ni màámá Tádé ní òun máa san?
4. Eélòó ni màámá Tádé san ní ìgbèyìn?
5. Ṣéjì eélòó ni ìyá aláta fún màámá Tádé?

Cultural vignette: ỌJÀ

Ọjà jẹ ibi tí àwọn ènìyàn tí ń tà tàbí tí wọn ti ń ra nńkan. Àwọn ọjà kan wà fún nńkan pátó tí ènìyàn bá fẹ. Bí àpẹrẹ, ọjà óúnjẹ yàtò sí ọjà aṣọ. Bẹẹ ni ọjà aṣọ yààtò sí ọjà ohun èlò ilé. Oríṣíríṣi ọjà ni ó wà ní ilẹ̀ Yorùbá. Ní ilú Ìbàdàn, ọjà tí ó wà fún aṣọ títà ni Ọjàa Gbági tuntun àti Ọjà Alẹ́sinlọ́yẹ. Ọjà Ọ́jé, Ọjà Orítamérin àti Ọjàa Bódìjà ni wọn ti máa ń ta nńkan bíi óúnjẹ àti ohun èlò ilé. Ọjàa Géè̀tì ni wọn ti máa ń ta àwọn èyà ọkọ. Ọjàa Mònìyà àti Ọjà Ọráníyàn ni ibi tí wọn ti máa ń ta ẹran ìso bíi àgbò, ewúré àti màálù.

Àwọn ọjà mìíràn wà tí kì í ṣe olójoojúmọ. Nígbà mìíràn, ó lè jẹ ọjà ọlọ́jọ méta-méta, márùnún-márùnún tàbí méje-méje. Ọja oko ni àwọn ọja tí ó súnmo oko tí àwọn àgbẹ̀ ti máa ń ko irè oko wọn wá fún títà.

Iṣẹ Ṣíṣe 2

Dáhùn àwọn ìbèèrè wònyí.

Answer the following questions.

1. Irú àwọn ọjà wo ni ó wà ní ilẹ̀ Yorùbá?
2. Dárúkọ àwọn ọjà ilú Ìbàdàn tí a kà nínú àyọkà yí.
3. Àwọn ọjà wo ni wọn ti ń ta aṣọ ní ilú Ìbàdàn?
4. Kí ni wọn ń ta ọjà ni Ọjàa Mònìyà àti Ọjà Ọráníyàn?
5. Ọjọ̀ mélòó – mélòó ni wọn sáábà máa ń ná àwọn ọjà ìyókù?

Iṣẹ́ Ṣíṣe 3

Jẹ́ ká ẹ̀ àfiwé àṣà. Sọ fún wa nípa àṣà ojà ní ìlúù rẹ.
Tell us about the market system in your country.

Ìsọ̀rọ̀ngbèsì (Dialogue)

Màmáa Ṣadé àti Màmáa Fúnmi pàdé ní ojà.
Ṣadé's mom and Fúnmi's mom meet in the market.

Màmáa Ṣadé: Ẹ káàárò o, Màmáa Fúnmi

Màmáa Fúnmi: Ẹ káàárò o, Màmáa Ṣadé, a à jí bí?

Màmáa Ṣadé: A jíire o. Gbogbo ilé ñkọ?

Màmáa Fúnmi: A dúpẹ o. Dáadáa ni wọn wà. Bàbáa Ṣadé ñkọ? Ẹ àlàáfíà ni wọn wà?

Màmáa Ṣadé: A dúpẹ o. Bàbáa Fúnmi náà ñkọ o?

Màmáa Fúnmi: Wọn wà o. Wọn mà ti lọ sí ìrìn àjò.

Màmáa Ṣadé: Dáadáa ni wọn yòò dé o. Mo mà fẹ ra ata rodo, ata ṣòhò, tò máàtì, àlùbòsà, iyò àti epo pupa.

Màmáa Fúnmi: Èmi náà fẹ ra eja tútù àti ṣòhò fún ọbẹ eja aláta ni.

Màmáa Ṣadé: Mo máa ra ẹfọ ọkọ yòkòtò àti ẹgú sí. Mo ní láti ra èlùbò fún àmàlà,

fún oúnjẹ alẹ.

Iṣẹ Ṣíṣe 4

Dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí.

Answer the following questions.

1. Níbo ni Màmáa Ṣadé àti Màmáa Fúnmi ti pàdé?
2. Kí ni ìdí tí Màmáa Ṣadé fi kí Màmáa Fúnmi pé 'a à jíbí'?
3. Ta ni ó lọ sí ìrìn àjò?
4. Kí ní Màmáa Ṣadé wá rà lójà?
5. Kí ni Màmáa Fúnmi ní láti rà?

OWÓ NÍNÁ NÍNÚ OJÀ

Ìsòròngbèsì (Dialogue)

Two friends, Kúnlé and Ládi meet in the market.

- Haa Kúnlé, kí ni o wá ṣe ní ojà?
- Màmáa mí ní kí n wá ra ẹran náíra mewaá, ìresì náíra márùnún ààbò, ata rodo náíra kan, àlùbòsà náíra kan, èfọ tètẹ náíra méji. Wọ́n fún mi ní ogúnun náíra. Tí ìṣìrò rẹ bá péjú, eélódò ni ó yẹ kí n mú padà lọ sí ilé?
- Kúnlé, ṣe o mọ pé mo fẹràn ìṣìrò! Wà á múuhhhh..... àádọta kọbò padà lọ sí ilé fún màmáa rẹ. Tí o kò bá ṣe béẹ, o ti wọ ìjògbònon màmáa rẹ niyẹn.
- Ládi, èmi náà ti ṣìrò iye tí ó yẹ ki n mú padà lọ sí ilé, O mọ ìṣìrò gan-an ni o.
- Màmáa tẹmi náà ní kí n ra ata tàtásé oḡọta kọbò, epo pupa náíra kan, àlùbòsà oḡḡrin kọbò, ẹwà pupa náíra márùnún, gààrí náíra márùnún, nínúu náíra márùnún dínlógún. Èlò lo rò wípé ó yẹ kí n mú padà lọ sí ilé?

- Náíra méjì ati ogóji kọbò.
- O gbà á. Ó dàbò o.
- Ó dàbò o.

Iṣẹ Ṣíṣe 5

Dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí.

Respond to the following questions.

	True Òótọ ni	False Òótọ kọ
1. Ládi àtí Kúnlé pàdé nílẹ ọtí.	☐	☐
2. Màmáa Kúnlé ní kí ó lọ ra ẹran ogúnun náírà.	☐	☐
3. Ogúnun náírà ni wọn fún Kúnlé láti ilé.	☐	☐
4. Ládi kò fẹràn ìṣirò rará.	☐	☐
5. Àádọta náírà ni Kúnlé máa mú padà lọ sílé.	☐	☐
6. Babáa Ládi ni ó rán an lọ sí ọjà.	☐	☐
7. Èfọọ tẹtẹ wà lára nńkan tí màmáa Kúnlé ní kí ó rà wálé.	☐	☐
8. Àlùbọsà wà lára nńkan tí Ládi àti Kúnlé máa rà lọ fún màmáa wọn.	☐	☐
9. Kọbò méréndínlógún ni màmáa Ládi fún un.	☐	☐
10. Kúnlé sọ iye owó tí Ládi máa mú padà lọ fún màmáa rẹ.	☐	☐

Iṣẹ Ṣíṣe 6

Kọ ìsọròhgbèsì kan láàárínin iwọ àti ọrẹẹ rẹ ti ẹ jọ pàdé nínúu ọjà

Write a dialogue between you and your friend you met in the market.

Àṣà ìpolówó Ọjà (Advertisement)

Àgbàdo síṣè: Láńgbé jíná o
 Ọ̀rọ̀kún orí ebè
 Olóko ò gbowó

Èwà síṣè: Àdàlú elédé o

Awùsá: Awùsá gbó keke bí obì
 Ó gbó bí orógbó

Ìṣu síṣè: Èlẹ̀ntú dé o.
 Ọ̀rẹ̀ ìkẹ̀tẹ̀ dé o
 Ó tú sépo múyẹ̀,
 Ó fàtàrí napo pẹ̀ bẹ̀

Èkọ mímu Ómí ẹ̀ ní hó yeeyèè,
 Yeeyèè ní ní hó o
 Èyin ọmọ àràbà méta Odòokun,
 È wa mu ún
 Yeeyèè ní ní hó o

Àwọ̀n orin Yorùbá nípa ọ̀nṣẹ̀ (Song about food)

Oní mọ́nmọ́ín gbewá gbewá
 Mọ́nmọ́ín epo
 Şó mepo
 Şó mepo şìndìn
 Mọ́nmọ́ín epo
 Şo fedé si pẹ̀lálùbọ̀sà
 Mọ́nmọ́ín epo

Àwọ̀n orin Yorùbá nípa ọ̀nṣẹ̀ (Song about food)

Oní dọ̀dọ̀ oní mọ́nmọ́ín
 Oní dọ̀dọ̀ oní mọ́nmọ́ín
 Nígba tí ò tà ó gbé gbá kalẹ̀
 È wá wò jà ní Láffàji.

Lesson 4 - Ẹkọ Kẹrin: Nọńbà (Numbers)

Nọńbà 100-3000

100	ogórùnún	300	òdúnrún
110	àádọfà	400	irínwó
120	ogófà	500	èédégbèta
130	àádóje	600	ẹgbèta
140	ogóje	700	èédégbèrin
150	àádójo	800	ẹgbèrin
160	ogójo	900	èédégbèrún
170	àádósàńń	1000	ẹgbèrún
180	ogósàńń	1200	ẹgbèfà
190	àádówàá	1400	ẹgbèje
200	igba	1600	ẹgbèjo
203	ẹtálénígba	2000	ẹgbèwá/ẹgbàá
250	àádótálénígba	2,200	ẹgbòkàńńlá
		2,800	ẹgbèrínńlá
		3,000	ẹgbèédógún/ èédégbàajì

More on Numbers

Àádọ	=	ogún lónà ilọpo iye kan ó dín ẹẹwàá (20 x ? - 10)
Ẹ̀ẹ̀dé	=	igba lónà ilọpo iye kan ó dín ogórùnún (200 x ? - 100)
Ẹ̀ẹ̀dé + ẹgbàá	=	Ẹ̀ẹ̀dégbàá i.e. ẹgbàá lónà ilọpo iye kan ó dín ẹgbèrún (2,000 x ? - 1,000)

ẹgbàáta	=	6,000 (2000 x 3)
Therefore, ẹ́ẹ́dẹ́gbàáta	=	5,000
ẹgbàárin	=	8,000
Therefore, ẹ́ẹ́dẹ́gbàárin	=	7,000
ẹgbàáwàá or ọ̀kẹ kan	=	20,000
ọ̀kẹ méjì	=	40,000

Iṣẹ́ Ṣíṣe 1

Kọ ìdáhùn rẹ ní Yorùbá.

Write your response in Yorùbá.

Bí àpẹẹrẹ:

$$100 - 100 = \text{òdo}$$

1. $150 - 40 =$ _____
2. $200 - 60 =$ _____
3. $87 + 54 =$ _____
4. $45 \times 3 =$ _____
5. $16 + 143 =$ _____
6. $78 + 125 =$ _____
7. $49 \times 4 =$ _____
8. $169 - 53 =$ _____
9. $70 + 70 =$ _____
10. $200 - 132 =$ _____

Iṣẹ Ṣíṣe 2

Kọ ìdáhùn rẹ ní Yorùbá.

Write your response in Yorùbá .

Bí àpẹẹrẹ:

Yọ àádọ́taléìlọ̀dúnrún kúrò nínú ẹgbẹ̀ta. Kí ni ó kù?
Ó ku àádọ́ta.

1. Yọ ẹgbẹ̀ta kúrò nínú ẹ̀tádínlógúnlélégbèrin. Kí ni ó kù?
2. Yọ ẹ̀dẹ̀gbèrin kúrò nínú ẹgbèrin . Kí ni ó kù?
3. Yọ ọ̀gọ̀sàńń kúrò nínú ẹgbẹ̀rún. Kí ni ó kù?
4. Yọ ọ̀gọ̀jọ kúrò nínú ọ̀gọ̀sàńń. Kí ni ó kù?

Iṣẹ Ṣíṣe 3

Dí àwọn àláfọ wọnyí.

Fill in the blank spaces.

Bí àpẹẹrẹ:

ogún x 3 = ọ̀gọ́ta

1. _____ x 4 = ọ̀gọ́rin
2. àád _____ = 180-10
3. ọ̀gbọ̀n àti _____ = 630
4. ẹ̀dẹ̀gbẹ̀sán dín _____ = ẹgbẹ̀jọ
5. _____ = 420

Iṣẹ Ṣíṣe 4

So àwọn tí ó bara mu ni ọwọ A àti ọwọ B papọ.

Match the words in column A with those in column B.

A	B
149	ẹẹrìndínlógòwá
196	oókàndínláàdójọ
500	igba
200	ẹẹdẹgbẹta
2000	ẹgbẹfà
1200	ẹgbàá
120	ẹgbẹta
600	ogófà
60	àádòsàńń
170	ogóta

Iṣẹ Ṣíṣe 5

Mú èyí tó bá tònà nínú àwọn wònyí.

Circle the correct answer.

- Yọ ẹẹtádínláàdójẹ kúrò nínú ọ̀dúnrún, ó jẹ?
 - ẹẹtáléláàdòsàńń
 - ẹẹtálélógójẹ
 - ẹẹrìndínlógòwá
 - oókànléláàdòsàńń
- Yọ ẹẹtádínlógún kúrò nínú ẹẹrìndínláàádòtálénígba, ó jẹ?
 - oókàndínlógbònlénígba
 - ẹẹtádínlógbònlélọ̀dúnrún
 - eéjìlélógbònlénígba
 - ẹẹtálénígba
- Yọ ogún kúrò nínú ẹẹtálélogójọ, ó jẹ?
 - ẹẹtádínláàdójẹ
 - ẹẹtálélógójẹ
 - ẹẹtáléláàdójẹ
 - ẹẹtáléláàdòsàńń

4. Aárùnúndínlọ́gófà àti aárùnúndínláàádóje jẹ?
 - a. ogójìlénígba
 - b. ogbònlénígba
 - c. aárùnúndínlógúnlénígba
 - d. àádọtalénígba

5. Oókàndínláàádóta àti àádófà jẹ?
 - a. oókànlélogójọ
 - b. eéjìléláàdójọ
 - c. ẹẹtàlélogójọ
 - d. oókàndínlógójọ

6. Eéjì lònà àádófà jẹ?
 - a. ogúnlénígba
 - b. ẹẹtàlénígba
 - c. àádọtalénígba
 - d. eéjìlénígba

7. Ẹẹrin lònà aárùnúnlélogófà jẹ?
 - a. ẹẹdẹgbẹta
 - b. ẹgbẹta
 - c. ọ́dúnrún
 - d. ẹẹdẹgbèrin

8. Ẹẹtà lona ọ́gòrùnún jẹ?
 - a. igba
 - b. ọ́dúnrún
 - c. irínwó
 - d. ẹẹtàlénígba

9. Fi eéjì pín irínwó, ó jẹ?
 - a. eéjìlénirínwó
 - b. ọ́dúnrún
 - c. ẹẹdẹgbẹta
 - d. igba

10. Fi aárùnún pín ogúnléléẹẹdẹgbẹta, ó jẹ?
 - a. ẹẹrìnlélogójọrùnún
 - b. ẹẹrìnléláàádófà
 - c. ẹẹrìndínlógójọrùnún
 - d. ẹẹrìnléléẹẹdẹgbẹta